

MUZEJSKI ČASOPIS

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE
Leto IV, številka 2, 18. avgust 1994

KAZALO

- Stran 1:- Program muzejskih večerov
od septembra do decembra 1994*
- Stran 2:- V spomin Slavici Ostermanovi*
- *V spomin Janezu Jenku*
- *Razstava Promet nekoč*
- *Jesenske serenade*
- Stran 3: - Program razstav v Kosovi graščini*
- *Zapis iz izleta po Koroški*
- Stran 4: - Po poti okoli zgodovinskih Begunj*

PROGRAM MUZEJSKEGA DRUŠTVA

(od septembra do decembra 1994)

Četrtek, 15. 9.: muzejski večer

**Arhitektka ŠPELA KUCHAR: UREDITEV
DEGRADIRANEGA OBMOČJA ZNOTRAJ
KOMPLEKSA OPUŠČENE ŽELEZARNE V
SREDIŠČU JESENIC (predavanje z diapozitivi)**

Sobota, 24. 9.: muzejski sprehod

**PO POTI OKOLI BEGUNJ ; poldnevni sprehod
pod vodstvom JANEZA METERCA**

Četrtek, 20. 10.: muzejski večer v Kosovi graščini

**Prof. FERDO ŠERBELJ: URA UMETNOSTNE
ZGODOVINE**

Četrtek, 17. 11.: muzejski večer

**Fotograf MARKO POGAČNIK: ALPSKI SVET NA
BARVNIH DIAPOZITIVIH**

Četrtek, 15. 12.: muzejski večer

(Muzejski večeri so v dvorani Kosove graščine na
Jesenicah, Titova 64)

Mira Novak

Z IZLETA PO KOROŠKI (zapisek iz dnevnika)

Majski izlet Muzejskega društva na Koroško je bil lepo doživetje za vse udeležence. Imeli smo dva sijajna vodiča umetnostnega zgodovinarja Ferda Šerbelja in arheologa Andreja Valiča. Obiskali smo kraje pomembne za slovensko zgodovino (Krnski grad, Gospa Sveta), kraje kjer so nekoč strnežno poseljeni živeli Slovenci, pa je danes zamrla pojoča koroška govorica; pa arheološke kraje, kjer nas (Slovanov) "nikoli ne najdejo" (Štalenska gora) in vojvodski prestol na Gosposvetskem polju, ki nam govori o izgubi slovenske državnosti. S kamni iz Virunuma je bil postavljen šele v 13. stoletju, ko so nanj lahko sedali samo še nemški knezi.

Osojska bazilika je v srednjem veku živela s svojo legendo o poljskem kralju Boleslavu, ki je v notranjsti tudi upodobljena. Prvotna romanska stavba je dobivala baročno preobleko od leta 1730 do 1794.

Sv. Ema, zavetnica rudarjev, železarjev in gradbenikov, je na Krki zgradila mogočno cerkev in samostan. Po poroki z Viljemom je postala prva prava slovanska kneginja, saj sta imela tedaj v lasti večji del s Slovenci poseljenega ozemlja. To posest je začela prodajati po smrti sinov in moža, ko je v njihov spomin zgradila cerkev. Današnja stolnica je bila zgrajena med leti 1140 in 1200, kripta, kjer je Emin grob, pa med leti 1160 in 1174. V cerkvi je eden najmogočnejših zlatih oltarjev, ki v višino sega kar "štiri nadstropja" visoko. Ustvaril ga je mojster Hönel med leti 1626 in 1632. Po Emini smrti so se začela dogajati čudežna ozdravljenja. Njeno življenje in čudeže po smrti so upodobili v šestih reliefih okoli leta 1515. Ema je na njih oblečena v tedanjo slovensko nošo z avbo na glavi.

(nadaljevanje na 3. strani)

SLAVICI OSTERMANOVI V SPOMIN

Ko smo že mislili, da je morda le premagala dolgoletno bolezen, je sredi dela in načrtov omahnila umetnostna zgodovinarica in etnologinja SLAVICA OSTERMAN. Vrsto let je vodila galerijsko dejavnost v Kosovi graščini, zadnja leta pa je opravljala dolžnosti ravnateljice Muzeja Jesenice. Na povsem svojstven in njen način je sooblikovala delovanje Muzejskega društva, v katerem je bila od ustanovitve tudi tajnica. Muzejsko društvo je po njeni zaslugi imelo vedno odprta vrata v Kosovi graščini za različne prireditve, predvsem pa za muzejske večere. Ni ji bilo težko voditi društvene dokumentacije in članske evidence. S svojim, samo njej danim žarom je želela, da bi bilo v društvu tudi več izletov. Prav na njeno pobudo smo organizirali izlet v Benetke, v katere je bila neizmerno zaljubljena.

Prijatelji in sodelavci smo jo cenili kot strokovnjakinjo, ki je s poznavanjem sodobne likovne umetnosti dala pomemben pečat kulturnemu utripu mesta, cenili pa smo jo tudi kot človeka, na katerega smo se lahko vedno in povsod zanesli.

Kolektiv Muzeja Jesenice

JANEZU JENKU V SPOMIN

Ko smo pred leti razmišljali o ustanavljanju muzejskega društva na Jesenicah, niti najmanj nismo pomislili na to, da bomo v društvu spoznali tako dragocene ljudi, kot je bil to JANEZ JENKO. Poznali smo ga po njegovi izredni sposobnosti in predanosti do svojega poklica, saj je bil eden redkih obrtnikov, ki je dosegel mednarodno priznanje na področju izumiteljstva in so ga cenili predvsem športniki zaradi povsem svojstvenega in kvalitetnega brušenja drsalk. Manj pa smo vedeli o njegovi veliki ljubezni do dediščine in vsega lepega. Doma je z veliko ljubezni hranil številne zanimivosti, predvsem pa je rad prebiral vse, kar je bilo napisanega o zgodovini Slovencev. Neizmerno mu je bilo žal, ko smo organizirali izlet na Koroško, da se mu je moral zaradi bolezni odreči.

Veselil se je srečanj med prijatelji v društvu, rad pa je društvu pomagal tudi finančno.

Tone Konobelj

PROMET NEKOČ

Na razstavi, ki bo do konca avgusta 1994 v Kosovi graščini, lahko vidimo razvoj prometa od nekdanj do danes. Ljudje so potovali peš, kasneje s konji, potem so se pojavili vozovi in kočije. Razvoj je prinesel novosti in iznajdbe in z iznajdbo parnega stroja se je pričel razvoj lokomotiv, ki so sprva vozile po cestah, kasneje po železniških tirih, potem so se pojavili tramvaji, omnibusi in trolejbusi.

Iz preprostih čolnov in splavov so se razvili moderni parniki in ladje, iz prvih balonov in cepelinov pa moderna letala.

Grafične liste od 16. do 19. stoletja je posredoval Grafični muzej iz Rogaške Slatine.

JESENSKE SERENADE

Tako kot že nekaj let, bodo tudi letos v Kosovi graščini že tradicionalne **JESENSKE SERENADE**, ki jih vodi umetniški vodja Tomaž Lorenc. Na Jesenicah in na Bledu koncerte organizira Glasbena mladina Jesenice. Vse prireditve bodo septembra (v torek 6., v petek 9., v torek 13. in v petek 16. 9. 1994).

V posameznih večerih bodo nastopili naslednji izvajalci resne glasbe:

- Kitarist Dejan Krušec z latinsko-ameriško glasbo
- Kvartet saksofonistov z glasbo 20. stoletja
- Violončelist Gregor Marinko z Bachovimi suitami
- Vokalna skupina KVARTA z večerom slovenskih umetnih in narodnih pesmi

(nadaljevanje s 1. strani)

Med najpomembnejšimi arheološkimi najdišči na Koroškem je zagotovo **Štalenska gora**, kjer naj bi bilo središče Noričanov. Sicer je odkopano mesto na gori keltsko, vendar mu še ne vedo imena. Nekateri menijo, da je bila tu Noreja, noriško središče, kjer so kopali in predelovali železovo rudo. O tem pričajo izkopane delavnice in kaluparne z napol obdelanimi bronastimi in železnimi izdelki. Noriško kraljestvo je imelo že leta 120 pred n.š. zvezo z Rimom. Ob robu keltskega mesta so živeli rimski trgovci. Leta 15 pred n.š. je bilo noriško kraljestvo priključeno Rimu. Tedaj je mesto zacvetelo in zgradili so forum, upravna poslopja, svetišče in kopaljšča. Mesto na gori je propadlo po letu 45 našega š., ko je Norik postal rimska provinca in so zgradili novo prestolnico Virunum.

Na vrhu gore v gotski cerkvi je kamnito korito s tremi glavami, ki je v keltskem svetišču kot bog Triglav služilo kulturnim namenom.

Na **Krnskem gradu**, knežjem dvoru karantanskih vojvod, je bilo videti manj kot smo pričakovali. Na polju pred cerkvijo, ki stoji še iz karantanskih časov in je bila nekoč grajska kapela, so na **knežjem kamnu**, simbolu slovenske samostojnosti, skozi osem stoletij po slovenskem obredu ustoličevali slovenske kneze. Na Krnskem gradu je leta 888 praznoval božič Arnulf Koroški. Še v 10. stoletju je bil tu sedes regalis - kraljevski sedež. Polagoma pa se je grad pogreznil v ruševine. Knežji kamen je od leta 1862 v celovškem deželnem muzeju.

Po obredu pri knežjem kamnu je šel vojvoda s spremstvom k **Gospe Sveti**. Po blagoslovu, ki ga je prevzel, je odložil kmečko obleko, ogrnil vojvodski ornat in po slavnostni pojedini zasedel **vojvodski prestol na Gosposvetškem polju**, kjer je delil fevde, razsojal pravde in sprejemal časti.

Prvo cerkev Gospe Svete je zgradil škof Modest sredi 8. stoletja. Postala je versko središče Karantanije. današnja stavba je iz poznega srednjega veka. Prezbiterij so zgradili leta 1430, cerkev pa je doživljala svoj razvoj še skozi vse 15. stoletje. V glavni ladji so freske s Kristusovimi motivi. Legenda pravi, da sta glavni oltar gosposvetške matere božje pustila tu dva češka plemiča na poti v Italijo.

Po vseh cerkvah smo videli čudovite gotske krilne oltarje. Pri Gospe sveti sta dva: Marijin in Jurijev. V severni stranski ladji je grob sv. Modesta. V rimski otroški sarkofag so položili svetnikove relikvije. Grob se po ljudski veri počasi premika proti križu. Ko se bosta grob in križ dotaknila, bo sodni dan.

Okoli cerkve je nekdanje pokopališče (arheoloških izkopavanj še ni bilo). V cerkev so vzdani nagrobniki, tudi znamenit relief z rimsko poštno kočijo. Okrogla stavba z osemkotnim arkadnim hodnikom je bila v romaniki krstilnica, v gotiki pa kostnica, kamor so ob prekopavanjih z vsem spoštovanjem shranili kosti pokojnikov. Pokopališki svetilnik z letnico 1497 je še iz časa, ko so tu pokopavali in je na pokopališču še gorela večna luč.

P
I
S
M
O
I
Z
A
R
H
I
V
A

Krims 2. g. Decem. 1871

Prebraga Prijateljca

Test primem péro, in
te pošam mojo desno
roko, in bi se radiš
nekaj pomenil s te,
boj to kler si še v
tem ledog stanu

Ker sim zvešč: da
se boš v možila. In
se boš preselila in
Možtrane v Radino.
Zato želim da bite
to moje pismo pri
nar bo bimu zdravje
našlo.

PROGRAM RAZSTAVNE DEJAVNOSTI MUZEJA JESENICE V KOSOV GRAŠČINI

(od avgusta do decembra 1994)

od 24.7. do 26.8.: **PROMET NEKOČ;**
Muzej Grafične umetnosti v Rogaški Slatini

od 8.9. do 30.9.: **ČEVLJARSKA DELAVNICA**
Tržiški muzej

od 6.10. do 22.10.: **LEPOTA ČIPKE IZ
ŽELEZNIKOV IN DOBOROTA DRAŽGO-
ŠKEGA KRUHKA;**

Turistično društvo Železniki

od 10.11. do 2.12.: **GEOLOGIJA
KARAVANŠKEGA CESTNEGA TUNELA
IN SLIKARSKA RAZSTAVA ERNE FRIC
FERJANIČ**

Muzej Jesenice

od 8.12. do 31.12.: **NOVOLETNA
PRODAJNA RAZSTAVA**

Muzej Jesenice

Janez Meterc

PO POTI OKOLI BEGUNJ

Našo pot bomo pričeli z ogledom ruševin **gradu Kamna**, ki stoji na vhodu v slikovito dolino Drage. Ta je nekoč varoval poti, ki so vodile proti prehodu Preval pod Begunjščico in pod Dobrčo.

Grad Kamen je bil prvič omenjen že v 11. stoletju (leta 1185), ko so bili njegovi lastniki gospodje s Kamna. Leta 1261 je prišel v last Ortenburžanov in kasneje, verjetno leta 1418, v roke Celjanov. Kot njihovi vazali so si leta 1469 grad pridobili Lambergi, po katerih je le-ta najbolj znan. Svojo končno podobo je grad Kamen dobil po potresu leta 1511. Propadati je začel po letu 1740, ko so ga lastniki opustili in je služil kot "kamnolom" za novo begunjsko cerkev sv. Urha.

Predhodnik gradu Kamna je bil **jamski grad Zijalka** ali **Luknja** zahodno od gradu, ob vznožju skalne stene Jamarskega vrha. Tudi ta je znan že iz leta 1185 in je bil pred opustitvijo v lasti Ortenburžanov. Danes je znan predvsem kot arheološko najdišče z najdbami od bronaste dobe do pozne antike.

Omenimo tudi t.i. **Hudičev** ali **Škratov gradič**, ki se nahaja le dobrih petdeset metrov zahodno v steni Jamarskega vrha. O njem poroča Valvasor v svoji Slavi vojvodini Kranjski (leta 1689). Nanj se nanaša zanimivo ljudsko izročilo, pred kratkim pa so bili tu najdeni rimski kovanci.

Če nadaljujemo po stezi, ki vodi ob vznožju Jamarskega vrha, pridemo po približno sto metrih na ravnico **Njivice**, kjer so ostanki nekdanje železodobne prazgodovinske naselbine iz 9. do 5. stoletja pred n.š. Vidni so še ostanki obrambnega sistema in temelji stavb. S tega arheološkega najdišča je znanih nekaj prazgodovinskih črepinj.

Preko Krpina se nato povzpemo do pred kratkim obnovljene cerkve **sv. Petra na Gori**. Do tu je možno priti tudi po gozdni cesti z avtomobilom. Cerkev sv. Petra je bila sezidana konec 15. stoletja. Svojo podobo v tradiciji t.i. gorenjske dvoranske cerkve z dvema ladjama je dobila leta 1500. Posvetili so jo leta 1523.

Znane so njene fresko slikarije v ladji, na slavoloku in v prezbiteriju, ki jih je v začetku 16. stoletja naslikal Jernej iz Loke in prikazujejo življenje apostola Petra, poslednjo sodbo in druge motive. Nekoč je bila ta cerkev romarska postaja (podpisi romarjev).

V samih Begunjah si bomo ogledali nekdanjo **graščino Katzenstein**, v kateri je danes bolnišnica in cerkev sv. Urha. Leta 1338 se kot lastnik omenja neki Niklas von Rain. Kasneje je prišla v last Katzianarjev. Današnjo podobo je graščina dobila v drugi polovici 17. stoletja, v 19. stoletju je postala ženska kaznilnica in med drugo svetovno vojno gestapovski zapor. Danes si je vredno ogledati vhodno vežo in stopnišče s štukaturami in slikarijami. V kasnejšem prizidku in nekdanjem grajskem parku sta muzej in grobišče talcev.

Župna cerkev sv. Urha se prvič omenja leta 1403, sedanjo baročno podobo pa je stavba dobila v letih 1740-43. Po izročilu izvira del njene opreme iz kapele sv. Valentina z gradu kamen. T.i. poznonazarenska poslikava notranjščine je najboljšo delo slikarja Matije Bradaške (v letih 1894 in 1897). Oltarne podobe so delo L. Layerja in H. Langusa.

Pot po okolici zgodovinskih Begunj bomo zaključili z ogledom kapele v novem begunjskem župnišču.

Izlet Muzejskega društva Jesenice po zgodovinskih Begunjah in okolici bo v soboto, 24. septembra 1994 z odhodom ob 10. uri izpred avtobusne postaje v Begunjah (nasproti Jožovca). Celotno pot bomo prehodili počasi in organizirano. Ker je pot lahka, dolga pa okoli tri kilometre, se lahko izleta udeležijo tudi starejši in tisti z manj kondicije. Do Begunj se bomo morali pripeka ti ali s svojimi avtomobili ali z avtobusom, ki pelje z Jesenic vsako uro. Pot bo trajala okoli pet ur, seveda se bomo večkrat ustavljali in si ogledali zgodovinske lokacije, ki nam jih bo predstavil Janez Meterc. Celoten izlet je brezplačen, s seboj vzemite nekaj malice in upamo, da se bomo lepo imeli, predvsem pa, da bomo imeli lepo vreme. Če bo slabo vreme, bomo izlet preložili za en teden. Za vse dodatne informacije nas lahko pokličete v Muzej Jesenice na telefon (064) 84-041 (Tone Konobelj).

